

GOSPODINJA IN MATI

LETO 1943

18. AVGUSTA

ŠT. 31

VZGOJA

Izbira poklica

III.

Najmanj težav zaradi bodočih načrtov imajo pač tisti otroci, ki jim je poklic tako rekoč položen že v zibelko, ki že od rane otroške dobe kažejo očitno nagnjenje za določeno delo. Življenjepisi velikih kiparjev, slikarjev, vojskovodij in drugih umskih velikánov, ki jih omenja zgodovina, nam pripovedujejo o takih zgodnjih nagnjenjih. Čeprav so zrasi prenekateri od teh v silno bednih razmerah, so si vendarle znali utreti pot do cilja. Imeli pa so seveda tudi dovolj močne volje, ki je pa še nima vsak, čeprav je sposoben. Takim poklicancem je pač treba pomagati. Danes so podporna društva, ki podpirajo revne, a sposobne dijake; toda še vse premalo jih je. Dobro bi bilo, ko bi po deželi tudi vsaka župnija imela kakšno stalno denarno zbirko za domače talentirane otroke, s katero bi jim pomagala kvišku, pa čeprav tako, da bi potem le-ti vračali prejete vsote, ko pridejo do svojega poklica. Pa tudi starši naj bi vedeli, da je šestokrat najboljša dola, ki jo morejo dati otrokom, ta, da jih njihovim sposobnostim primerno izobrazijo. Denar, ki bi ga ob smrti staršev prejeli, se lahko hitro izgubi in izda, a dobljene izobrazbe ne more otroku nihče vzeti.

Mnogo je otrok, ki ne spadajo k tem izrazito talentirancem, a je vendar tudi pri njih mogoče v že zelo zgodnji dobi opaziti, za kakšen poklic bi bili najbolj sposobni. Dostikrat tega sami ne vedo, a toliko lažje spoznajo to starši. Treba je le otroka večkrat opazovati s čim se peča pri igri, kajti pri igrah se najbolj sprostje otroška resnična nagnjenja in se pokažejo njegove sposobnosti in njegove želje. Čim manj mu kupujemo tovarniških igrač, tem prej bomo vedeli. Saj zdrav otrok si brž najde sam igrače. Dečku je navadna palica zdaj konj, zdaj meč, a deklici že majhen košček lesa, ovit s krpico, punčka. Tako vidimo otroke, da se nekateri rajši igrajo sami, drugi ne morejo biti brez družbe. Eni venomer tekajo in skačajo, drugi bi le ždeli v kakem kotu, brali knjige, gledali slikanice ali poslušali pravljice. Spet nekateri hočejo posnemati Indijance, drugi si umišljajo svojo trgovino, vrtnarijo ali kme-

tijo ter hočejo košček vrta, da si postavljajo hišice ali sadijo drevesca. So, ki bi venomer čakali po papirju, zidovih in mizah in spet drugi, ki morajo s svojim nožkom vse izrezljavati. Tisoč je načinov otroških iger, iz katerih pa vendarle moremo vsaj nekoliko uganiti otrokov značaj in sposobnost ter mu pozneje — če je sam neodločen — svetovati poklice, v katerem bo vsaj zadovoljen, če ne tudi srečen. Na primer tisti, ki imajo veselje do risanja in barv jih damo vsaj v uk k sobnemu slikarju ali pleskarju, če ga že ne moremo študirati. Kdor rad rezlja, bo imel smisel za mizarja, tesarja, če ne bo mogel postati kipar. Kdor že zgodaj rad sadi drevesca in cvetlice, ima sposobnost za vrtnarja, če so sredstva pa bo lahko profesor rastlinslovja ali inženir kmetijstva ali pa naposled dober kmetovalec in sadjar.

Treba je tudi paziti, kako se obnašajo otroci med seboj. Eni kažejo že zgodaj veliko samostojnost, drugi se radi podredijo. Prvi pri igrah, če treba, tudi s silo uveljavijo svojo voljo in svoje načrte ter postanejo voditelji iger, drugi si dajo radi svetovati in jih je lahko pregovoriti. Zato bodo prvi tudi — v kolikor jim dobra vzgoja ukroti nasilnost in vzbudi pravičnost — dobri gospodarji, samostojni obrtniki, podjetniki, voditelji ljudstva, a drugi dobri pomočniki, uslužbenci in uradniki.

Pozneje, v dobi med otroškostjo in dozorelostjo, v tako imenovani pubertetni dobi, se tako prvotno nagnjenje ne izraža več tako očitno, to pa zato, ker se mora otrok vse mogoče učiti in ker je podvržen neštetim vplivom ter je silno sprejemljiv za različna mnenja in vtise, ki jih napravljajo najrajši družba, okolica, knjige, tovariši in domače razmere, zlasti če so slabe. V tej nastajajoči zrelosti, ko je še na pol otrok, a na pol že dorasel, vse kipi in vre v njem, kakor juha v loncu. Enkrat pride na površje to, enkrat drugo. Tako si hoče izbrati danes poklic letalca, ker je čul o takih junaštvih, jutri ga premami poklic inženerja, da bo gradil velikanske mostove, pojutrišnjem se zadovolji z namišljeno vlogo večjega posestnika ali obrtnika. In žalibog je prav v tej najbolj negotovi dobi življenja največ mladih ljudi primoranih, da se odločijo za poklic. K temu pride še to zlo, da se v prav teh letih šole

najbolj razcepljajo. Če gre recimo v meščansko šolo, lahko postane sicer dober obrtnik, kmetovalec, trgovec ali nižji uradnik, če se pa pozneje, ko šolo dovrši, zave, da bi bil srečnejši kot učitelj ali sodnik, tega ne more več popraviti ali pa le z največjo težavo. — Višja gimnazija dijakov z meščansko šolo ne sprejema, prav tako jih nekaj časa učiteljšče ni sprejemalo. Treba je potem znova začeti in privatno študirati gimnazijske razrede, če hoče na vsak način priti do zaželjenega poklica ali pa se mora odpovedati želji. So tudi podjetja in uradi, ki za vse na svetu ne sprejmejo novince, če nima določenega

števila učnih razredov te in te šole, pa naj bo kot samouk še tako sposoben. Prav bi bilo, ko bi bile naše šole bolj enotne in bi lahko dijak z nižjimi razredi kakršne koli srednje šole lahko prestopil v višje razrede gimnazije ali realke ali učiteljšča, iz vseh teh pa spet poljubno nadaljeval študije na vseučilišču, če je sposoben in so mu dana sredstva.

V taki krizi najlažje pomagajo starši, ki otroka dodobra poznajo. Če otroku ni mogoče doseči poklica, ki si ga na vsak način želi, potem mu vsaj nasvetujejo poklic, ki je podoben, a dosegljiv.

Domači vrt

Kako pravilno gnojimo

Upam, da zadnje neurje tudi na našem vrtu ni povzročilo posebne škode. Tistih par prevrnjenih fižolovk in paradižnikovih opor je bilo brž spet postavljenih. Najbolj obolene zelenjadne liste smo porezali, zemljo okopali — drugo pa prepustimo uvidevnosti narave same, da popravi kar je napak.

Zlasti letos, ko velja geslo: čim več pridelka z vsake zemlje, je važno, da ohranimo v zemlji hranilne snovi v pravem razmerju. Dobro je gnojenje med rastjo, vendar vedno o pravem času. Nikdar ne smemo gnojiti:

Če je zemlja suha in trda; zato jo po potrebi prej zrahljamo in zalijemo.

Kadar sije sonce neprestano od 8 do 4, zlasti v maju in avgustu. Torej gnojimo le zvečer in kadar je nebo zastrto, po možnosti tako, da ne pride gnojilo na rastlinske dele. V primeru, da se je to zgodilo, po gnojenju poskropimo rastline s čisto vodo, ki izpere gnojilo z listov. Če tega ne bi storili, bi gnojilo liste ožgalo.

Ob močnem trajnem deževju. Močan dež izpere hranilne snovi globoko v zemljo, zlasti v lahkih, propustnih, peščenih tleh. Tako hranilne snovi rastlinam ne koristijo.

Če sadno drevje ne rodi ali kake rastline ne cveto. Mnenje, da je proti temu najboljša pomoč takojšnje gnojenje, je v večini primerov napačno. Vsekakor ne pozabimo, da dušičnata gnojila (gnojnica, amonijak, kri in kostna moka) pospešujejo le rast lesa in listov, dočim so potrebni za tvorbo cvetja in sadja fosforna kislina, kalij in apno.

Če je rastlina bolehnata. Bolehna rastlina nikdar ne more sprejemati hranilnih snovi v isti množini kot zdrava, iz razumljivega razloga, ker so njeni organi oslabiljeni. Zato bi obilo-gnojenje povzročilo le njeno popolno shiranje.

Nikdar ne gnojimo jeseni, ko se rastline pripravljajo k zimskemu počitku. Z gnojenjem bi to dogajanje le zmotili, les bi še rasel in ne bi do hujšega mraza popolnoma dozorel: ob nastopu hujše slane bi pozebel.

Sveže presejane rastline morajo tvoriti najprej drobne lasne koreninice, s katerimi so v stanu sprejemati hrano iz zemlje. Zato tem rastlinam gnojimo šele 6 do 8 tednov po presajenju.

Nikdar ne gojimo z dušičnatimi gnojili zelenjadi, ki je namenjena za vkuhanje. Taka zelenjava rada prične v posodi vreti in se prej pokvari.

Tudi kumaram preveč dušičnatih gnojil bolj škoduje kot koristi. Bogato listje in cvetje še nikakor ne jamči za obilen pridelek. Najpogosteje gnojimo kumaram s hlevskim gnojem, nato jih pa še zalivamo z gnojnico, kar povzroči bujno rast, nikakor pa ne obilice sadov. Rodovitnost rastlin, dober okus in zgodnja zrelost pa pospešujeta fosfor in kalij. Iz tega razloga je priporočljivo kumaram gnojiti med rastjo s superfosfatom ali pa Tomaževo moko. Ta gnojila raztopimo v vodi, in sicer damo na zalivačo 20 gramov superfosfata in s tem zalivamo namesto s čisto vodo. Tako lahko gnojimo 4 do 5 krat med rastjo, pa se kljub temu ni bati, da bi bila zemlja prenasršena s fosforjem.

Zelo malo rodovitne so tudi pregosto sajene rastline. Razumljivo je sicer, da je marsikomu težko saditi na velike razdalje, ker ne pomisli na končen razvoj rastline. Vendar je treba pozneje, ko vidimo, da je saditev pregosta, nekaj sadik izpuliti. Najmanjša razdalja za kumare v vrstah je 25 cm rastlina od rastline.

Nekateri priporočajo pinciranje kumar za četrtim listom. Je pa to stvar časa in znanja. Kdor ne ve, kje in kaj naj pričrpnje, lahko s tem delom več škoduje kot koristi.

Shranjevanje fižola in kumar

Dan za dnem nam vrt več nudi in včasih v taki obilici, da vsega sproti še porabiti ne moremo. V tem času se oskrbimo z zelenjavo za zimo. Zdaj je zlasti čas za shranjevanje fižola v strožju in kumar.

Za shranjevanje so najprimernejše bolj belozrnate vrste fižola, ki imajo breznitno

stroke. Od grmičarjev bi vzeli predvsem stročje »Konserve« in »Sto za enega«, ki je zeleno ter rumenostročne grmičarje; »Kralj maslencev in »Superba«. Od prekljarjev pa nam bo dala vrsta »Weddingen« najboljše stroke za shranjevanje.

Stročji fižol shranjujemo na več načinov, vendar je najpripravnejše vlaganje v kis in sol ter kisanje.

V kis vložimo mlado streljeno in oprano stročje najpripravnejše na sledeči način, da ga kuhamo 10 minut v slani vodi, nakar ga odcedimo. Ko se je voda popolnoma odtekla, zložimo stroke v kozarec in zalijemo s kisom. Tega pripravimo na sledeči način: $\frac{1}{4}$ litra dobrega kisa, 1 liter vode, žlico soli, žlico celega popra in zrezano šalotko zavremo in primešamo nato raztopino še nekoliko salicila; nakar zalijemo s to zavrelco fižol v kozarcih tako, da je fižol popolnoma pokrit. Na vrh nalijemo za prst visoko olja ali kake druge maščobe. Tako konzervirano stročje lahko uporabljamo na vse načine pripravljeno in ako je kis res dober in ne preoster, ga skoraj ne ločimo od svežega stročja.

Tudi vlaganje fižolovega stročja v sol je pri nas precej v navadi. V ta namen otrebimo stročje, ga razgremo in namakamo v sveži vodi nekaj ur. Nato ga osušimo in zložimo v kozarec ali še bolje v lesene sodčke in posujemo plast za plastjo s soljo. Za 1 kg fižola porabimo $\frac{1}{4}$ kg soli. Ko smo gotovi, pokrijemo z desko in obtežimo s kamnom. Obteženo pustimo toliko časa, da izstopi sok, nakar desko odstranimo, zalijemo z lojem in zavežemo s pergamentom oziroma zabijemo sodček. Preden uporabljamo tak fižol, ga namakamo v topli vodi in vodo večkrat premenjamo.

Kisanje stročjega fižola pri nas še ni posebnost poznano, čeprav je tak fižol zelo okusen. Za to potrebujemo slično posodo kot za kisanje zelja ali repe, lesen sodček ali glinast lonec. Mlado stročje z drobnimi zrni osnažimo, strebimo in speremo, nakar ga pustimo vreti toliko časa, da postane mehko. Ohlajen fižol zložimo v pripravljeno posodo

in plast za plastjo nekoliko posolimo in dobro potlačimo. Končno pokrijemo vse s čisto krpo in desko ter obtežimo s kamnom. Na vse nalijemo nato prekuhano hladno vodo. Ko je fižol okisan, ga postavimo na hladen prostor in ga čistimo kot zelje ali repo.

Vlaganje kumaric v kis je splošno znano, zato ga ne bomo omenjali; marsikatera gospodinja pa še ne ve, da se vse kumare, torej tudi velike, vložene v kis, dajo pozimi uporabiti za izvrstno prikuho in solato.

Najpreprosteje in najhitreje vložimo kumare na sledeči način: Olupimo še ne preveč zrele kumare, jih nakrhlijamo na strgalniku, nekoliko več kot navadno osolimo, dobro premešamo in pustimo nekaj ur, da izstopi voda. Nato jih odcedimo na lesenem rešetu in po potrebi še ožmemo, stresemo v skledo ter nalijemo nanje dobrega kisa ter dobro premešamo. Potem jih zdevamo — ne stlačimo! — v kozarec in dotočimo toliko kisa, da jih za 2 do 3 prste pokrije, zalijemo z oljem, lojem ali parafinom zavežemo in hranimo na temnem prostoru. Pred uporabo namočimo vložene v mrzlo vodo, da oddajo odvlišni kis.

Kumare lahko tudi prežemo po dolgem na štiri dele in odstranimo peščiče. Nato jih močno osolimo in postavimo za 24 ur na hladno. Prihodnji dan jih osušimo s sušnim prtičem in vložimo v glinast ali steklen lonec, vmes pa damo nekaj zrn celega popra, stolčnega gorčičnega zrna in česna ter nekaj lavorja. Nekateri dodajo tudi še hrenovo in češnjevo listje. Medtem zavremo vinski kis in mu dodamo salicil, prav tako, kot smo to omenili za fižol. Ko je kis popolnoma hladen, ga vlijemo na kumare. Čez dva dni kis zopet odlijemo, še enkrat prevremo, ohladimo in z njim spet zalijemo kumare. Nato kozarec zavežemo in shranimo. Kumare lahko vložimo olupljene ali neolupljene; če imamo pa večjo posodo, lahko kumare vložimo kar cele, le da jih prej olupimo. Dno in stene posode obložimo s trtnim listjem.

Na vse te načine shranjene kumare lahko uporabljamo za solate kot za omake. Imamo še več načinov shranjevanja kumar, vendar bi ti kar zadostovali. — Marjan Juvan.

DOM

Ljubljenčki

Ne smelo bi se zgoditi — in vendar se dogaja skoraj povsod, deloma nezavedno, pogostokrat pa tudi popolnoma zavedno, da imajo starši enega izmed otrok rajši ko druge. Zdi se, da izbira ljubljenčka nikakor ni prepuščena slučaju, pač pa da so zakoni, h kateremu otroku oče ali mati čutita večje nagnjenje. Opazovanja, ki jih je izvedel nek švicarski zdravnik na več sto družinah z več otroki, dokazujejo, da je mogoče postaviti popolnoma zanesljiva pravila o ljubljenčkih.

Matere so v tem pogledu kar presenetljivo krivične. Prvi otrok, pa naj bo sin ali

hčerka, zavzema v materinem srcu prvo mesto. Le če je prvi otrok deklica in drugi deček, tedaj stopi deček na prvo mesto. V splošnem imajo matere rajši sinove, najmanj pa jim je mar za mlajše hčerke.

Popolnoma drugačni so očetje. Oče čuti mnogo večje nagnjenje do hčerke, posebno če pride na svet deklica za več dečki. Prav zato očetje bolj strogo nastopajo nasproti sinovom, matere pa imajo bolj trdo roko za hčere. Prav zaradi tega ne smemo poлагati prevelike važnosti na nevarnost, da imajo starši enega ali več otrok rajši od ostalih. V dobri družini, kjer imata oba zakonca enako veljavo, se na-

vadno razlike izenačujejo. Nesmiselna bi bila trditve, da se malenkostne razlike v ljubezni do enega ali drugega otroka ne pokažejo pogostokrat. Na vsak način starši navadno tega nočejo priznati ali pa navajajo celo vrsto tehtnih razlogov za to. Zavedati bi se morali dejstva, da je popolnoma nemogoče gojiti popolnoma enaka čustva do različnih ljudi. Saj so tudi otroci različni med seboj. Najbolje je, da si odkrito priznajo, da so te razlike nastale — brez slabega namena, seveda — in da skušajo po svojih močeh popraviti, kar se popraviti da. Dobro bi bilo, če bi se starši ravnali po pravilih, ki jih je ugotovil že omenjeni profesor. Toda mati mora paziti, da ne postane prestroga in krivična do hčerke drugorojenke, oče pa do sina drugorojenca. Šele če se te male napake zavedo, jo morajo ozdraviti in odpraviti. Stavijo naj si večkrat pred oči dejstvo, da mnogi otroci prav zato v življenju mnogo trpe, ker so bili v družini zapostavljeni ali pa obratno, ker so bili ljubljenci in zato razvajeni. Samo tako dolgo, dokler so otroci doma, je mogoče brez posebnega truda popraviti napake, ki smo jih nevede naredili.

Kdaj naj otroci hodijo spat

Pred leti je izšla v Londonu knjižica, ki je razpravljala o tem, kdaj naj otroci gredo spat. Sodba časopisov o tej knjigi je bila zelo različna, enoglasna pa je bila izjava, da so nasveti v teoriji sicer odlični, v praksi pa bodo naleteli na vsakovrstne ovire. Res ni prav, da gredo otroci prepozno spat, a prav tako ni prav, če gredo prezgodaj. V mnogih družinah pošiljajo otroke v posteljo pred večerjo odraslih in to ne iz prepričanja, da je zanje bolj zdravo, če gredo zgodaj k počitku, pač pa zato, da imajo odrasli končno mir pred njimi. Drugje gredo sicer otroci o pravem času v posteljo, toda ker so odrasli zaradi pomanjkanja prostora v isti ali sosednji sobi, ne morejo spati, ker jih moti ropot ali celo svetloba. Večkrat bi se lahko vprašali, ali je bolj zdravo, da otrok leži v postelji in se muči, da bi zaspal, da ne bo kregan ali pa, da ostane pokonci toliko časa, da je potem res zaspan. Zdi se skoraj nemogoče, da bi se v tem pogledu stavljala kaka pravila.

Skrb za čevlje

Po vročih poletnih dneh bo zopet prišla v deželo jesen in z njo tudi deževni dnevi. Strah pred mokrimi nogami dela marsikomu nepriljubljen ta letni čas.

Če nas na polj zajame ploha, brž pohitimo domov, si sezujemo čevlje in nogavice, v čevlje denemo kopita in jih postavimo na peč ali k štedilniku.

Da si čevlje in nogavice sezujemo, je prav, ves ostali postopek je napačen. Nikdar ne smemo vtakniti kopita v moker čevlj, ker to usnjo škoduje. Prav tako pa ne smemo

pustiti čevljev ležati kjer koli, ker izgube obliko. Vzemimo torej star časopisni papir in ga stlačimo v čevlje. Ne smemo jih postaviti k peči ali štedilniku, pač pa moramo pustiti, da se zelo počasi sušijo. Šele ko so čevlji popolnoma suhi, vzamemo iz njih papir in ga nadomestimo s kopitom. Nato jih namazemo z loščilom in svetlo zdrgnemo.

V mokre čevlje iz jelenove kože stlačimo lesno volno. Ko so čevlji suhi, jih zdrgnemo s ščetko.

Lakasti čevlji so za vlago še posebno občutljivi. Zato morajo biti vedno prevlečeni s tanko plastjo masčobe, tudi če jih ne uporabljamo.

Zimske, športne in smučarske čevlje moramo tudi skrbno negovati. Od časa do časa jih moramo namazati, da ostane usnje mehko in predvsem nepremočljivo. Pri mazanju ne smemo pozabiti na podplate.

Ko skrbimo za čevlje, ne smemo pozabiti na njihovo notranjščino. Zelo priporočljivo je, da nosimo vložke, posebno pozimi. Te si lahko naredimo tudi sami iz časopisnega papirja, ki varuje noge mraza in vlage. Čevlje hranimo na zračnem prostoru ali pa v omari, ki jo večkrat prezračimo, da ne dobe duh po plesnobi.

Pravijo, da so mokre noge vzrok mnogim boleznim. Če skrbimo za čevlje, je to najboljšo sredstvo, da si ohranimo zdravje in da bo naša obutev dolga kot nova.

Kako ravnaj z dežnim plaščem

Dežni plašč je zelo koristen in zvest prijatelj, seveda samo, če znamo prav ravnati z njim. Če prav skrbimo zanj, lahko traja dolga leta.

Mnogi imajo najrajši gumijaste dežne plašče. Pri teh pa se lahko zgodi, da postanejo ob živih lepljivi in da se začnejo lomiti. V takih primerih gre večkrat za ceneno robo, ki ni dovolj skrbno izdelana. Največkrat pa je temu vzrok dejstvo, da s plaščem ne znamo prav ravnati. Gumijastih plaščev ne smemo nikdar snažiti s čistilnimi sredstvi, ki vsebujejo masčobo. Lug in bencin še prav posebno škodujeta gumiranemu blagu in ga napravljata premočljivega. Umazane gumijaste dežne plašče smemo snažiti le z mlačno (nikdar z vročo) vodo in s ščetjo.

Mokrega dežnega plašča nikdar ne smemo obesiti v zaprto omaro, ker dobi takoj duh po plesnobi. Najbolje je, če ga raztegemo na obežalnik in počasi posušimo na zraku; nikdar pa ne ob ognju. Na ta način se bodo izravnale tudi gube. Če pa ostane še kaka guba, tedaj tisto mesto še enkrat zmočimo in pogladimo z roko. Gumijastega plašča nikdar ne smemo likati.

Ko plašč že nekaj časa uporabljamo, je neizogibno, da se na nekaterih mestih zdrgne in ni več nepremočljiv. Temu lahko odpomožemo z vodotopnim steklom. Seveda moramo pri tem paziti, da blago ne izgubi barve.